

FÖRÄNDRINGAR INOM OCH UTOM INSTITUTIONERNA: KONSTVETENSKAPENS FRAMTID MELLAN MUSEISEKTOR OCH AKADEMI

Annika Öhrner

Konstvetenskap, Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola

I samband med de stora förändringarna i samhälle och akademi kring 1970 intensifierades den konstvetenskapliga ämnesdialogen i Sverige, och det aktualiserades också hur *museerna* kunde utgöra en plattform för utveckling av konstvetenskaplig forskning. Detta fördes fram av Moderna Museets chef Pontus Hultén då han besökte den konstvetenskapliga ämneskonferensen 22-23 november 1969, inbjuden som representant för MUS 1965 (*Betänkande av 1965 års musei- och utställningskunniga* SOU 1973:5). Det här pappret vill föreslå ett samtal kring den fortsatta utvecklingen i detta fält, när samhällsutvecklingen återigen ställer forskningen på spel. Vilken typ av teoretisk, metodisk och utbildningsmässig samverkan mellan akademier och museer skulle kunna mejlas fram i dialog? Vilka visioner och idéer kring metod- och kunskapsutveckling i samverkan ser konstvetare i de båda lägren, i ljuset det utbildnings- och kulturpolitiska landskapets förändring och då inte minst museerna är under stark press? Idag kan vi se tillbaka på intressanta projekt under de senaste årens samverkan mellan akademi och museisektor, och även exempel på metod- som kunskapsutveckling. Men hur kan man förstå de båda sektorernas samverkan, och i vilken mån är distinktionen mellan *The Two Art Histories*, som gjordes av Charles W Haxthausen in en antologi utgiven av Clark Art Institute 2002 relevant idag i Sverige?

FÖRÄNDRINGAR INOM OCH UTOM INSTITUTIONERNA: OM KONSTVETENSKAPENS FRAMTID MELLAN MUSEISEKTOR OCH AKADEMI

Vilka visioner och idéer kring metod- och kunskapsutveckling i samverkan ser konstvetare vid museer och i akademien idag, i ljuset av hur det utbildnings- och kulturpolitiska landskapet förändras och museerna är under stark press?

När konstvetenskapen var ung i Sverige, situerades ämnet oftast främst i det egna lärosätet. Det var först under hotet av institutionella förändringar som en följd av en ny utbildningspolitik, stark studentrörelse och vetenskaplig nyorientering, som nationella nätverk i konstvetenskapen började etableras. Det som stod på spel var vetenskapligt självbestämmande och ämnets autonomi. Från slutet av 1960-talet inleddes årliga ämnesmöten som tilldrog sig ett enormt intresse. Inte mindre än 160 personer - studenter, doktorander och professorer - var exempelvis närvarande vid det nationella ämnesmötet i konstvetenskap i november 1969. Professorerna positionerade sig i den vetenskapliga debatten, och en yngre lärarkår planerade och

diskuterade den nya grundkursen AB2, alternativet till den dominerande historieinriktade studiegången. Striden rörde, högst förenklat uttryckt, ämnets identitet som historievetenskap visavi teoridriven ämnesdisciplin.¹

Närvarande vid mötet var även personer från museifältet. Pontus Hultén, Moderna Museets chef, hade bjudits in som representant för den statliga utredningen *MUS 65*. (den statliga utredningen 1965 års musei- och utställningssakkunniga. SOU 1973:5).² Hultén hävdade vid ämnesmötet att det visst kommer finnas ett stort behov av konstvetare, och av forskning – i synnerhet av det han kallar ”nutidskonst2 – i framtiden.³ Han passade på att lansera en möjlig ny praktisk forskningsinriktning för konstvetenskapen. Forskningen om nutidskonst ”kan bedrivas på olika sätt, och ett alternativ är det som jag själv funnit givande är den typ av praktisk forskning som tvingas fram tex i samband med en utställning.” I själva *Betänkandet* om museernas framtid som kom ett par år senare, spelar forskningen en marginell roll, men aktualiseras just i den del som föreslår en självständig organisation för Moderna Museet. Den nya konsten ställer andra krav som än de som ställs på de historiska konstmuseerna, och bygger ur en kunskapsutveckling i nära samverkan med konstnärerna. ”Skiljaktigheterna i utgångspunkt kan jämföras med skillnad mellan historisk och experimentell forskning.”, menar utredningen.⁴

När detta skrivs, har regeringens kommittédirektiv *En svensk kulturkanon* just presenterats, med ett tydligt ärende. Liksom för femtio år sedan, är de institutioner där konstvetenskap bedrivs satta under politiskt tryck. Minnesinstitutionerna omfamnas och utarmas i samma gest, och akademiens, inte minst humanioras, självständighet och resurser behöver försvaras. Detta kan kanske som då, vara en indirekt orsak till att de nationella ämnesmötena efter några år av passivitet har aktiverats och att en ny konstvetenskapliga forskningskonferens initierades 2022. Resultatet har resulterat i att en ny plattform för nationellt, vetenskapligt och utbildningsmässigt samtal har bildats.

I den omtalade antologin *The Two Art History*, redigerad av Charles W. Haxthausen och utgiven av Clark Art Institute, tecknades för drygt tjugo år en delad konstvetenskap med exempel från USA, Storbritannien och Tyskland, med ”different audiences, different values, different conceptions of scholarship and, in some cases, mutual suspicion of each other’s professional practices.”⁵ Konsthistoriker har sedan länge rört sig mellan de båda institutionerna, med Oscar Sirén ett tidigt och framträdande exempel. Universitetens konsthistoriker har museikatalogen som ett av flera publiceringsformat. En kvardröjande strukturell skillnad mellan de två sektorerna är att museers forskning, så långt man följer policydokumenten, ställs i

---

¹ Annika Öhrner, ”‘The present’ as the practice of Art History. On Swedish Art History during the long 1968.”, ur antologin *Doing Art History. Scholarly Practice in Sweden 1900-1970*, kommande.

² *Museerna. Betänkande av 1965 års musei- och utställningssakkunniga*, SOU 1973:5.

³ Pontus Hultén, inlägg vid diskussion vid Ämnesmötet 22-23 november 1969, *Konstvetenskaplig Bulletin* nr 3, 1970, 4. ”, cit ur Öhrner, ”Swedish Art History during the long 1968”.

⁴ *Museerna*, 124.

⁵ Charles W. Haxthausen, *The Two Art Histories. The Museum and the University*. Yale University Press, 2002.

relation till de egna samlingarna. ⁶ Konstmuseer bedriver idag forskning med olika profil. Universitetsforskaren står, åtminstone principiellt, fri att välja sin teori, metod och empiri. Inom konstvetenskapen har teoriutvecklingen sedan 1970-talet varit omfattande, new art history, visuell kultur, globala perspektiv, performativitet, kritisk historiografi och kultursociologiska perspektiv på kulturell transfer har inträtt. Utställningsanalys har utvecklats som ett teoretiskt verktyg i studier av mycket mer än verken som sådana, och deras konstellationer. Jag har i min egen verksamhet som konsthistoriker själv över tid samarbetat med museer på såväl nationell och som kommunal nivå, i projekt som går att placera i skalan från rent kuratoriella, till forskningsbaserade utställningar och metodutvecklande utbildningssamarbeten.

En svensk kulturkanon "för att göra svensk kultur tillgänglig för fler" skall enligt regeringen utarbetas, och direktivet innehåller formuleringar om kulturen som en "dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund". ⁷ Läser man direktiven närmare, framstår att en kanon för konstens område består av ett urval av verk. Förstått ur ett konstvetenskapligt perspektiv, och diskussionen kring en framtida ämnesutveckling, står det helt klart varur bildkonstens kanon ska hämtas. Det rör inte bildkulturens mediering, bildkulturer, diskurser, eller berättelser som skall tas fram. Det är ett urval av *konstverk som sådana*.

---

⁶ Forskningspolicys; Moderna Museet: "Forskning på Moderna Museet", Nationalmuseum: "Forskningspolicy", Göteborgs konstmuseum: "Forskning", Jönköpings Länsmuseum: "Programförklaring FoU".

⁷ Kommittédirektiv. En svensk kulturkanon. Beslut vid regeringssammanträde den 21 december 2023, Dir. 2023: 180, (<http://www.regeringen.se>(2023-12-23)).